

Шапталенко М. І., к.т.н., доцент;
Гріненко О. І., к. військ.н., доцент;
Кутовий О. П., к.т.н., с.н.с.

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Воєнна доктрина Російської Федерації: основні напрями імперських експансій, що несуть загрози світу

Резюме. У статті досліджуються зміни щодо Воєнної доктрини Російської Федерації 2010 року, які дають змогу їй “узаконити” свої злочинні дії, спрямовані проти інших країн світу, а найголовніше, надати на майбутнє аналогічним злочинним діям законного вигляду.

Ключові слова: воєнна доктрина, стратегія воєнної безпеки, воєнний конфлікт, інформаційні та комунікаційні технології, територіальні війська.

Постановка проблеми. Прийняття воєнної доктрини завжди означає формування в державі нової стратегії воєнної безпеки. Воєнна доктрина 2014 року не є винятком. Вона змінила систему поглядів у сфері оборонної безпеки держави і напрями воєнного будівництва в Росії.

Остання Воєнна доктрина Російської Федерації (далі – ВД РФ) була затверджена указом президента Російської Федерації від 25.12.2014 № 815.

У розділі I “Загальні положення”, п. 1 записано: “Военная доктрина Российской Федерации представляет собой систему официально принятых в государстве взглядов на подготовку к вооруженной защите и вооруженную защиту Российской Федерации” [6].

Еволюція ВД РФ формує чітку картину імперських експансій. Кожна з них була приурочена для виправдання експансії і встановлення контролю над регіонами. Усього було прийнято чотири ВД РФ.

2 листопада 1993 року Б. Єльцин підписав указ “Об Основных положениях военной доктрины Российской Федерации”, який так і не був опублікований. Ця доктрина була прийнята після подій у Придністров’ї в 1993 році.

21 квітня 2000 року В. Путін підписав указ № 706 “Об утверждении Военной доктрины Российской Федерации”. Вона була прийнята після війни в Чечні у 1999 році.

5 лютого 2010 року Д. Медведєв підписав указ № 146 “О Военной доктрине Российской Федерации”. Вона була прийнята після російсько-грузинської війни (Південна Осетія і Абхазія) у 2008 році.

25 грудня 2014 року В. Путін підписав указ № 815 “Об утверждении Военной доктрины Российской Федерации”. Вона була прийнята після анексії Криму і експансії на сході України в 2014 році [1].

З хронології і подій, що передували прийняттю ВД РФ у нових редакціях видно, як керівництво РФ кожного разу намагається “узаконити” свої злочинні протиправні дії, так би мовити, їх обілити, а найголовніше, надати на майбутнє аналогічним злочинним діям законного вигляду.

Отже, на сьогодні своєчасним і актуальним є завдання з проведення глибокого аналізу змісту ВД РФ і внесеним у них змінам. При цьому пріоритет дослідження буде наданий останній редакції ВД РФ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначену проблему одними з перших дослідили В. Гусаров [1] і Ю. Балуєвський [2]. У роботі [1] В. Гусаров показує, що кожна з чотирьох ВД РФ була прийнята після анексії і встановлення режиму контролю над регіонами: Придністров’ям, Чечнею, Абхазією, Південною Осетією, Кримом і Донбасом. Також він показав головну особливість ВД РФ 2014 року – визначення місця інформаційної війни.

Ю. Балуєвський у своїй роботі [2] показав еволюцію змін основних поглядів, що знайшли місце в чотирьох ВД РФ, хоча деякі його висловлювання є суперечними або не досить обґрунтованими.

Метою статті є висвітлення еволюції стратегії воєнної безпеки Російської Федерації, яка відображена в її Воєнних доктринах, починаючи з першої (1993 року видання) і до останньої (2014 року видання).

Дослідження цих змін дає змогу відслідкувати чітку картину еволюції імперських амбіцій Росії щодо сусідніх держав для встановлення контролю над регіонами.

Виклад основного матеріалу. Воєнна доктрина РФ чималий документ і переписувати його немає сенсу. Тому основну увагу приділено змінам у ній відносно попередньої ВД 2010 року видання.

Таблиця 1

Положення ВД РФ 2014 року відносно ВД РФ 2010 року

Нові положення ВД РФ 2014 року	Що це дає для нової стратегії воєнної безпеки РФ
I. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ	
4. ...Стратегии развития Арктической зоны Российской Федерации...	Цим положенням РФ хоче узаконити свої претензії на корисні копалини, які залягають у шельфовій зоні Північного Льодовитого океану
5. ж)...с применением как обычных, так и ядерных средств поражения , на территории региона с прилегающими к нему акваториями и в воздушном (космическом) пространстве над ним...	Ця фраза була вилучена з положень ВД РФ 2010 року, оскільки світове співтовариство засудило її на всіх рівнях, включаючи обговорення в ООН і ПАСЕ
м) ... мобилизационная готовность Российской Федерации – способность Вооруженных Сил, других войск и органов, экономики государства, а также федеральных органов государственной власти, органов...к выполнению мобилизационных планов	Це положення дає визначення мобілізаційної готовності та мобілізаційних планів, чого у ВД РФ 2010 року не було
н) ...система неядерного сдерживания – комплекс внешнеполитических, военных и военно-технических мер, направленных на предотвращение агрессии против Российской Федерации неядерными средствами	Це положення дає визначення системі неядерного стримування , чого у ВД РФ 2010 року не було
II. ВОЕННЫЕ ОПАСНОСТИ И ВОЕННЫЕ УГРОЗЫ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ	
9. Мировое развитие на современном этапе характеризуется усилением глобальной конкуренции, напряженности в различных областях межгосударственного и межрегионального взаимодействия, соперничеством ценностных ориентиров и моделей развития, неустойчивостью процессов экономического и политического развития на глобальном и региональном уровнях на фоне общего осложнения международных отношений	Мировое развитие на современном этапе характеризуется ослаблением идеологической конфронтации, снижением уровня экономического, политического и военного... Цей абзац узято з ВД РФ 2010 року. Як бачимо з порівняння обох положень, їх зміст майже цілком протилежний, хоча основним джерелом росту напруженості є сама Російська Федерація
11. Наметилась тенденция смещения военных опасностей и военных угроз в информационное пространство и внутреннюю сферу Российской Федерации.	<i>У ВД РФ 2010 року наметилась чітка тенденція щодо надання інформаційному впливу визначаючої ролі у підготовці і веденні бойових дій</i>
12. к) растущая угроза глобального экстремизма (терроризма) и его новых проявлений в условиях недостаточно эффективного международного антитеррористического сотрудничества...	Росія одна з небагатьох країн, яка сама є джерелом екстремізму і підтримує певні екстремістські угруповання
л) ...иностранных частных военных компаний ...	Хоча такі компанії є і в самій Росії
м) использование информационных и коммуникационных технологий в военно-политических целях для осуществления действий, противоречащих международному праву, направленных против суверенитета...	Про інформаційний вплив йдеться буквально в кожному розділі ВД РФ 2014 року [1]
н) ...установление в государствах, сопредельных с Российской Федерацией, режимов, в том числе в результате свержения легитимных органов государственной власти , политика которых угрожает интересам Российской Федерации	Цим положенням Росія намагається виправдати свої силові дії проти України підтримкою “легітимного президента України” Януковича В.Ф.
о) подрывная деятельность специальных служб и организаций иностранных государств и их коалиций против Российской Федерации	Насправді усе навпаки. Це спецслужби Росії проводять підривну діяльність проти інших держав, особливо у прилеглих регіонах
13. г) демонстрация военной силы в ходе проведения учений на территориях, сопредельных с Российской Федерацией или ее союзниками государств с провокационными целями	Як правило, такі навчання регулярно проводить сама Росія. Останнє навчання пройшло на кордонах України і в окупованому Криму у вересні 2016 року
15. а) комплексное применение военной силы, политических, экономических, информационных и иных мер невоенного характера, реализуемых с широким использованием протестного потенциала населения и сил специальных операций	Чим і займається Росія, особливо з 2013 року в Україні

Нові положення ВД РФ 2014 року	Що це дає для нової стратегії воєнної безпеки РФ
в) воздействие на противника на всю глубину его территории одновременно в глобальном информационном пространстве, в воздушно-космическом пространстве, на суше и море	
е) усиление централизации и автоматизации управления войсками и оружием в результате перехода от строго вертикальной системы управления к глобальным сетевым автоматизированным системам управления войсками (силами) и оружием	Проглядається рішення перейти на систему управління військами (силами) та озброєнням за прикладом США та інших передових країн Заходу
з) участие в военных действиях иррегулярных вооруженных формирований и частных военных компаний	Що і робить сама Росія: задіяні козаки, “добровольці та відпускники”, члени так званих військово-спортивних товариств та приватних військових компаній
к) использование финансируемых и управляемых извне политических сил, общественных движений	Що чітко проглядається в Криму та на Донбасі
Деятельность Российской Федерации по сдерживанию и предотвращению военных конфликтов	
ж) ...расширение взаимодействия с государствами-участниками БРИКС (Бразилия, Россия, Индия, Китай и Южно-Африканская Республика)	
з)...взаимодействие с Республикой Абхазия и Республикой Южная Осетия в целях обеспечения совместной обороны и безопасности	Намагання хоч якось узаконити незаконні невизнані утворення та мати привід втручатися у внутрішні справи Грузії
и) соблюдение международных договоров Российской Федерации в области сокращения и ограничения ракетно-ядерных вооружений	У ВД РФ 2010 року діапазон був значно ширший “стратегических наступательных вооружений”
л) ...создание совместных систем противоракетной обороны с равноправным российским участием	Намагання Росії увійти в європейську ПРО в якості рівноправного партнера
м) противодействие попыткам отдельных государств (групп государств) добиться военного превосходства путем развертывания систем стратегической противоракетной обороны , размещения оружия в космическом пространстве, развертывания стратегических неядерных систем высокоточного оружия	Намагання Росії увійти в європейську систему ПРО в якості рівноправного партнера.
у) создание условий, обеспечивающих снижение риска использования информационных и коммуникационных технологий в военно-политических целях...	Розглянуто вище
32. б) стратегическое сдерживание, в том числе предотвращение военных конфликтов	У ВД РФ 2010 року було “ядерное и неядерное сдерживание”
о) борьба с терроризмом на территории Российской Федерации и пресечение международной террористической деятельности за пределами ее территории	Тим самим Росія привласнює право втручатися у справи інших держав під приводом “пресечение международной террористической деятельности за пределами своей территории”
СТРОИТЕЛЬСТВО И РАЗВИТИЕ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ, ДРУГИХ ВОЙСК И ОРГАНОВ	
38. г) ...совершенствования взаимодействия между объединениями, соединениями и воинскими частями видов и родов войск Вооруженных Сил, другими войсками и органами	У ВД РФ 2010 року було “...между видами Вооруженных Сил, родами войск (сил)” ...
з) формирования территориальных войск для охраны и обороны военных, государственных и специальных объектов...	Рішення прийнято після того, як Росія побачила ефективність застосування в Україні батальйонів територіальної оборони
РАЗВИТИЕ ОБОРОННО-ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА	
53. к)...создание системы управления полным жизненным циклом вооружения, военной и специальной техники	Це положення стало дуже актуальним після введення ембарго країнами Заходу і Україною
ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЕ И ВОЕННО-ТЕХНИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ С ИНОСТРАННЫМИ ГОСУДАРСТВАМИ	
55. б) формирование и развитие союзнических отношений с государствами - членами ОДКБ и государствами - участниками СНГ, с Республикой Абхазия и Республикой Южная Осетия , дружественных и партнерских отношений с другими государствами	Відносно ВД РФ 2010 року додано “Республикой Абхазия и Республикой Южная Осетия” .
е) развитие диалога с заинтересованными государствами о национальных подходах к	

Нові положення ВД РФ 2014 року	Що це дає для нової стратегії воєнної безпеки РФ
противодействию военным опасностям и военным угрозам, возникающим в связи с масштабным использованием информационных и коммуникационных технологий в военно-политических целях	
56. Основные приоритеты военно-политического сотрудничества: а) с Республикой Белоруссия б) с Республикой Абхазия и Республикой Южная Осетия - взаимодействие в целях обеспечения совместной обороны и безопасности	Щодо ВД РФ 2010 року додано “с Республикой Абхазия и Республикой Южная Осетия”
57. Задачи военно-технического сотрудничества определяются Президентом Российской Федерации в соответствии с федеральным законодательством	У ВД РФ 2010 року була редакція: “Задачей военно-технического сотрудничества является реализация целей и основных принципов государственной политики в этой области, которые определены федеральным законодательством”
58. Основные направления военно-технического сотрудничества формулируются в ежегодном Послании Президента Российской Федерации Федеральному Собранию Российской Федерации.	У ВД РФ 2010 року була редакція: “Основные направления военно-технического сотрудничества определяются соответствующими концепциями, утверждаемыми Президентом Российской Федерации”

До 1991 року Росія перебувала в складі СРСР і керувалася ВД Радянського Союзу, яку було прийнято в 1987 році.

Формування ВД нової Росії йшло надзвичайно складно і протирічно. Упродовж 1,5 років після 1991 року були розроблені не менше сіми варіантів.

Більшість з них по суті повторювали основні думки радянської ВД, що передбачали організацію оборони в межах СНД.

Але в 1993 році, після подій у Придністров'ї, була прийнята перша ВД РФ 1993 року. За цими подіями були також події наступних років

Головною особливістю ВД РФ 2014 року є визначення місця інформаційної війни в домінуючих позиціях сучасного воєнного протистояння. Росія визнала, що інформація – це зброя, якою досягаються перемоги. Наряду з традиційними засобами ураження інформаційна зброя отримала визнання російського військового і політичного керівництва.

Якщо торкнутися внутрішніх загроз Росії, то інформаційна складова займає одне з головних місць у системі державної стабільності. Наряду з діяльністю терористичних організацій, ВД РФ вважає загрозовою “деятельность по информационному воздействию на население с целью подрыва исторических, духовных и патриотических традиций”, а також “провоцирование межнациональной и социальной напряженности, экстремизма, разжигание этнической и религиозной ненависти либо вражды” [6].

Але, найбільш широко ВД РФ 2014 року бачить застосування інформаційних технологій в сучасних конфліктах. При цьому

розглядається застосування елементів інформаційної війни, “реализуемых с использованием протестного потенциала населения в комплексе с военной силой, политическими и экономическими мерами невоенного характера” [6]

Більш того, мається на увазі використання п'ятої колони, тобто “финансируемых и управляемых извне политических сил, общественных движений”, що вже було застосовано як інструмент для корекції суспільної думки в Криму та на Донбасі в 2014 році.

Величезна увага приділяється інформаційному впливу через Інтернет “воздействие в глобальном информационном пространстве на противника на всю глубину его территории” [6]. З цією метою в російських силових структурах були створені спеціальні підрозділи для ведення інформаційної боротьби в Інтернеті. Їх діяльність спрямована на програмно-комп'ютерний захист і проникнення в закриті інформаційні мережі інших держав.

Характерно, що роблячи наголос на загрозах від НАТО, ВД РФ 2014 року не розглядає нарощування збройної могутності східними сусідами РФ. Впадає в око неприкрита односторонність в оцінці воєнних загроз. До уваги не беруться територіальні претензії і воєнні приготування Японії, а також створення інфраструктури Китаєм уздовж російського кордону [1].

Висновок. Воєнна доктрина Росії 2014 року дуже чітко окреслила контури реального натовського ворога з його злочинними намірами: нарощування силового потенціалу НАТО; діяльність міжнародних збройних угруповань, іноземних приватних військових

компаній на територіях, що межують з державним кордоном Росії, а також наявність територіальних протиріч; встановлення у прилеглих державах режимів приязних до РФ, у результаті силової заміни легітимних органів державної влади.

Таким є загальний огляд положень ВД РФ 2014 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Информационные акценты новой Военной доктрины Кремля [электронный ресурс] / Гусаров В. // Центр военно-политических исследований, группа "іс" – Режим доступу: <http://sprotyv.info/ru/news/11034-informacionnye->

akcenty-novoy-voennoy-doktriny-kremlya; 09.01.2015 - 12:00.

2. Новые смыслы Военной доктрины / Балуевский Ю. // – Режим доступу: <http://vpk-news.ru/articles/22618>

3. Указ президента Російської Федерації від 02.11.93 року "Об Основных положениях военной доктрины Российской Федерации".

4. Указ президента Російської Федерації від 21.04.00 року № 706 "Об утверждении Военной доктрины Российской Федерации".

5. Указ президента Російської Федерації від 05.02.10 року № 146 "О Военной доктрине Российской Федерации".

6. Указ президента Російської Федерації від 25.12.14 року № 815 "Об утверждении Военной доктрины Российской Федерации".

Стаття надійшла до редакції 03.11.2016

Шапталенко Н. И., к.т.н., доцент;

Гриненко А. И., к.військ.н., доцент;

Кутовой О. П., к.т.н., с.н.с.

Центр военно-стратегических исследований Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев

Военная доктрина Российской Федерации: основные направления имперских экспансий, которые несут угрозы миру

Резюме. В статье исследуются изменения относительно Военной доктрины Российской Федерации 2010 года, которые позволяют ей "узаконить" свои преступные действия, направленные против других стран мира, а главное, придать на будущее аналогичным преступным действиям законный вид.

Ключевые слова: военная доктрина, стратегия военной безопасности, военный конфликт, информационные и коммуникационные технологии, территориальные войска.

N. Shaptalenko, Ph.D;

A. Grinenko, Ph.D;

O. Kutoviy, Ph.D

Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernykhovsky, Kyiv

Military Doctrine of Russian Federation: basic directions of imperial expansions, which carry threat to the world

Resume. In the article investigates changing in relation to the Military doctrine of Russian Federation of 2010, which allows to "legalize" the criminal acts which are directed against other countries of the world. And, the main, to give in the future a similar legal form for criminal acts.

Keywords: military doctrine, strategy of military safety, military conflict, information and of communication technologies, territorial troops.